YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN MÄÄRÄYS (viides jaosto)

17 päivänä huhtikuuta 2007 *

Asiassa C-276/06,

jossa on kyse EY 234 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Tribunal du travail de Verviers (Belgia) on esittänyt 13.6.2006 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 26.6.2006, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Mamate El Youssfi

vastaan

Office national des pensions (ONP),

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja R. Schintgen (esittelevä tuomari) sekä tuomarit A. Tizzano ja A. Borg Barthet,

* Oikeudenkäyntikieli: ranska.

julkisasiamies: M. Poiares Maduro,
kirjaaja: R. Grass,

päätettyään ratkaista asian perustellulla määräyksellä työjärjestyksensä 104 artiklan 3 kohdan ensimmäisen alakohdan nojalla,

kuultuaan julkisasiamiestä,

on antanut seuraavan

määräyksen

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee Euroopan talousyhteisön ja Marokon kuningaskunnan välisen yhteistyösopimuksen, joka allekirjoitettiin Rabatissa 27.4.1976 ja joka hyväksyttiin yhteisön puolesta 26.9.1978 annetulla neuvoston asetuksella (ETY) N:o 2211/78 (EYVL L 264, s. 1; jäljempänä yhteistyösopimus), 41 artiklan 1 kohdan; Euroopan yhteisöjen ja niiden jäsenvaltioiden sekä Marokon kuningaskunnan välisestä assosioinnista tehdyn Euro–Välimeri-sopimuksen, joka allekirjoitettiin Brysselissä 26.2.1996 ja joka hyväksyttiin Euroopan yhteisöjen puolesta 24.1.2000 tehdyllä neuvoston ja komission päätöksellä 2000/204/EY, EHTY (EYVL L 70, s. 1; jäljempänä assosiaatiosopimus), 65 artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan; sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta 29.4.2004 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 883/2004 (EUVL L 166, s. 1) 4 artiklan –

luettuna yhdessä asetuksen (ETY) N:o 1408/71 ja asetuksen (ETY) N:o 574/72 muuttamisesta soveltamisalan laajentamiseksi koskemaan kolmansien maiden kansalaisia, joita kyseiset säännökset eivät jo koske yksinomaan heidän kansalaisuutensa vuoksi, 14.5.2003 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 859/2003 (EUVL L 124, s. 1) kanssa – sekä ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen, joka allekirjoitettiin Roomassa 4.11.1950 (jäljempänä Euroopan ihmisoikeussopimus), 14 artiklan ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen lisäpöytäkirjan (jäljempänä lisäpöytäkirja) 1 artiklan tulkintaa.

2 Ennakkoratkaisupyyntö on esitetty kansallisessa oikeudenkäynnissä, jossa kantajana on Mamate El Youssfi ja vastaajana Belgian Office national des pensions (jäljempänä kansaneläkelaitos). Kansaneläkelaitos oli kieltäytynyt myöntämästä El Youssfille kansallisen lainsäädännön mukaista ikääntyneiden henkilöiden lakisääteistä toimeentuloturvaa.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Yhteisön lainsäädäntö

Yhteistyösopimus

3 Yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohta on sen III osastossa, joka koskee yhteistyötä työvoima-asioissa. Tässä artiklassa määrätään seuraavaa:

"Jollei seuraavien kohtien määräyksistä muuta johdu, saavat kansalaisuudeltaan marokkolaiset työntekijät ja heidän kanssaan asuvat perheenjäsenet sosiaaliturvan alalla hyväkseen järjestelyn, jossa näitä työntekijöitä ei millään tavalla syrjitä sen jäsenvaltion omiin kansalaisiin nähden, jonka alueella he työskentelevät."

4 Yhteistyösopimuksen 41 artiklan 2–4 kohdassa on määräykset, jotka koskevat eri jäsenvaltioissa kertyneiden vakuutus-, työskentely- ja asumiskausien yhteenlaskemista, perhe-etuuksien myöntämistä yhteisössä asuville perheenjäsenille ja vanhuus-, lesken-, työtapaturmaan tai ammattitautiin perustuvien sekä työkyvyttömyyseläkkeiden ja etuuksien siirtämistä Marokkoon.

Assosiaatiosopimus

5 Assosiaatiosopimuksen 65 artiklan 1 kohdassa, joka on sopimuksen VI osan, joka koskee muun muassa sosiaalista yhteistyötä, I luvussa, jonka otsikkona on "Työntekijöitä koskevia määräyksiä", määrätään seuraavaa:

"Jollei seuraavien kohtien määräyksistä muuta johdu, työntekijät, jotka ovat Marokon kansalaisia, ja heidän kanssaan asuvat perheenjäsenet saavat sosiaaliturvan alalla hyväkseen järjestelyn, jossa näitä työntekijöitä ei millään tavalla syrjitä sen jäsenvaltion omiin kansalaisiin nähden, jonka alueella he työskentelevät.

Sosiaaliturvan käsite sisältää sosiaaliturvan alat, jotka koskevat sairaus- ja äitiysetuuksia, työkyvyttömyyttä, vanhuutta, jälkeenjääneitä koskevia etuuksia, työtapaturma- ja ammattitautietuuksia, kuolemantapauksen johdosta annettavia avustuksia, työttömyysetuuksia ja perhe-etuuksia.

– –"

6 Assosiaatiosopimuksen 65 artiklan 2–4 kohdassa on samat määräykset kuin ne, jotka on mainittu tämän määräyksen 4 kohdassa.

7 Assosiaatiosopimuksen 66 artiklassa määrätään seuraavaa:

"Tämän luvun määräyksiä ei sovelleta laittomasti vastaanottajamaan alueella oleskeleviin tai työssä oleviin sopimuspuolen kansalaisiin."

8 Assosiaatiosopimus tuli sen 96 artiklan 1 kohdan mukaisesti voimaan 1.3.2000.

9 Mainitun 96 artiklan 2 kohdassa määrätään, että assosiaatiosopimus korvaa heti voimaan tultuaan yhteistyösopimuksen.

Asetus (ETY) N:o 1408/71

10 Sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä 14.6.1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71, sellaisena kuin se on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna 2.12.1996 annetulla neuvoston asetuksella (EY) N:o 118/97 (EYVL 1997, L 28, s. 1; jäljempänä asetus N:o 1408/71), 2 artiklan 1 kohdan mukaan asetusta "sovelletaan palkattuihin työntekijöihin tai itsenäisiin ammatinharjoittajiin, jotka ovat tai ovat olleet yhden tai useamman jäsenvaltion lainsäädännön alaisia ja jotka ovat jäsenvaltion kansalaisia tai jotka ovat valtiottomia henkilöitä tai pakolaisia, jotka asuvat jäsenvaltion alueella, sekä heidän perheenjäseniinsä ja jälkeenjääneisiinsä".

11 Asetuksen N:o 1408/71 3 artiklan, jonka otsikkona on "Yhdenvertainen kohtelu", 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

"Jollei tämän asetuksen erityisistä säännöksistä muuta johdu, jäsenvaltion alueella asuvat henkilöt, joihin tätä asetusta sovelletaan, ovat jäsenvaltion lainsäädännön mukaan samojen velvoitteiden alaisia ja nauttivat samoja etuja kuin tämän valtion kansalaiset."

12 Asetuksen 4 artiklassa määritellään sen asiallinen soveltamisala seuraavasti:

"1. Tätä asetusta sovelletaan kaikkeen lainsäädäntöön, joka koskee seuraavia sosiaaliturvan aloja:

a) sairaus- ja äitiysetuuksia;

b) työkyvyttömyysetuuksia, mukaan lukien ne, joiden tarkoituksena on ansiokyvyn ylläpitäminen tai parantaminen;

c) vanhuusetuuksia;

d) jälkeenjääneiden etuuksia;

e) työtapaturma- ja ammattitautietuuksia;

f) kuolemantapauksen johdosta annettavia avustuksia;

g) työttömyysetuuksia;

h) perhe-etuuksia.

2. Tätä asetusta sovelletaan kaikkiin yleisiin ja erityisiin sosiaaliturvajärjestelmiin riippumatta siitä, ovatko ne maksuihin perustuvia vai maksuihin perustumattomia, sekä järjestelmiin, jotka koskevat työnantajan tai laivanvarustajan vastuuta, kun kysymys on 1 kohdassa tarkoitetuista etuuksista.

2 a. Tätä asetusta sovelletaan maksuihin perustumattomiin erityisetuuksiin, jotka annetaan muun kuin 1 kohdassa tarkoitetun lainsäädännön tai järjestelmän perusteella tai jotka on suljettu 4 kohdan nojalla soveltamisalan ulkopuolelle, jos tällaiset etuudet on tarkoitettu:

a) antamaan lisä-, korvaavaa tai täydentävää turvaa sellaista tapahtumaa vastaan, joka kuuluu 1 kohdan a–h alakohdassa tarkoitettuihin sosiaaliturvan aloihin; tai

b) vain vammaisten erityistä suojelemista varten.

– –"

13 Asetuksen N:o 1408/71 10 a artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

"Sen estämättä, mitä 10 artiklassa ja III osastossa säädetään, henkilöille, joihin tätä asetusta sovelletaan, myönnetään 4 artiklan 2 a kohdassa tarkoitettuja maksuihin perustumattomia rahallisia erityisetuuksia yksinomaan sen jäsenvaltion alueella ja kyseisen jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti, jonka alueella he asuvat, edellyttäen että nämä etuudet on lueteltu liitteessä II a. Etuudet myöntää asuinpaikan laitos omalla kustannuksellaan."

14 Liitteessä II a olevan A kohdan, jonka otsikko on "BELGIA", – – b alakohdassa mainitaan "vanhuksille taattu toimeentulo".

15 Asetuksen N:o 1408/71 täytäntöönpanomenettelystä annettiin 21.3.1972 neuvoston asetus (ETY) N:o 574/72. Sitä on tämän jälkeen muutettu ja se on saatettu ajan tasalle asetuksella N:o 118/97.

Asetus N:o 859/2003

16 Asetuksen N:o 859/2003 12. perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

"Asetuksen (ETY) N:o 1408/71 ja asetuksen (ETY) N:o 574/72 säännöksiä ei sovelleta tilanteessa, jossa kaikki osatekijät rajoittuvat yhden jäsenvaltion sisälle. Tämä koskee erityisesti tapauksia, joissa kolmannen maan kansalaisen tilanne liittyy ainoastaan kolmanteen maahan ja yhteen ainoaan jäsenvaltioon."

17 Saman asetuksen 1 artiklassa säädetään seuraavaa:

"Jollei tämän asetuksen liitteen säännöksistä muuta johdu, asetuksen (ETY) N:o 1408/71 ja asetuksen (ETY) N:o 574/72 säännöksiä sovelletaan kolmansien maiden kansalaisiin, joita kyseiset säännökset eivät jo koske yksinomaan heidän kansalaisuutensa vuoksi, sekä heidän perheenjäseniinsä ja edunsaajiinsa edellyttäen, että heillä on laillinen asuinpaikka jäsenvaltiossa ja että he ovat tilanteessa, jossa kaikki osatekijät eivät rajoitu yhden jäsenvaltion sisälle."

Asetus N:o 883/2004

18 Asetuksen N:o 883/2004 4 artiklassa, jonka otsikkona on "Yhdenvertainen kohtelu", säädetään seuraavaa:

"Henkilöillä, joihin tätä asetusta sovelletaan, on samat jäsenvaltion lainsäädännön mukaiset etuudet ja velvollisuudet kuin kyseisen jäsenvaltion kansalaisilla, jollei tässä asetuksessa toisin säädetä."

19 Asetuksen N:o 883/2004 87 artiklan 1 kohdan mukaan sen "perusteella ei kerry oikeuksia sen soveltamisen alkamispäivää edeltävältä ajalta".

20 Saman asetuksen 90 artiklan 1 kohdassa säädetään, että "kumotaan tämän asetuksen soveltamisen alkamispäivästä alkaen neuvoston asetus (ETY) N:o 1408/71".

21 Asetuksen N:o 883/2004 91 artiklassa säädetään seuraavaa:

"Tämä asetus tulee voimaan kahdentenakymmenentenä päivänä sen jälkeen, kun se on julkaistu Euroopan unionin virallisessa lehdessä.

Sitä sovelletaan täytäntöönpanoasetuksen voimaantulopäivästä."

22 Riidatonta on se, ettei tätä täytäntöönpanoasetusta ole vielä annettu.

Euroopan ihmisoikeussopimus

23 Euroopan ihmisoikeussopimuksen 14 artiklassa määrätään seuraavaa:

"Tässä yleissopimuksessa tunnustetuista oikeuksista ja vapauksista nauttiminen taataan ilman minkäänlaista sukupuoleen, rotuun, ihonväriin, kieleen, uskontoon, poliittisiin tai muihin mielipiteisiin, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, kansalliseen vähemmistöön kuulumiseen, varallisuuteen, syntyperään tai muuhun asemaan perustuvaa syrjintää."

24 Sen lisäpöytäkirjan 1 artiklassa määrätään seuraavaa:

"Jokaisella luonnollisella tai oikeushenkilöllä on oikeus nauttia rauhassa omaisuudestaan. – –"

Kansallinen lainsäädäntö

25 Ikääntyneiden henkilöiden toimeentuloturvasta 22.3.2001 annetun lain (Moniteur belge 29.3.2001, s. 10244; jäljempänä toimeentuloturvasta annettu laki) tarkoituksena on turvata ikääntyneille henkilöille asianmukainen toimeentulo. Laissa ei aseteta siinä käyttöön otetun etuuden saamisen edellytykseksi maksuperustetta tai vakuutusta, vaan vain se, että etuutta hakevan henkilön tulojen on jäätävä alle tietyn rajan.

26 Tämän lain 3 §:n mukaan toimeentuloturva taataan vähintään 65 vuotta täyttäneille henkilöille.

27 Toimeentuloturvasta annetun lain 4 §:ssä säädetään seuraavaa:

"Toimeentuloturvan saajalla on oltava vakinainen asuinpaikka Belgiassa, ja hänen on kuuluttava yhteen seuraavista henkilöryhmistä:

1) Belgian kansalaiset,

2) henkilöt, jotka kuuluvat asetuksen (ETY) N:o 1408/71 soveltamisalaan – –,

3) kansalaisuutta vaille olevat henkilöt, joihin sovelletaan 28.9.1954 New Yorkissa allekirjoitettua ja 12.5.1960 annetulla lailla hyväksyttyä valtiottomien henkilöiden oikeusasemaa koskevaa yleissopimusta – –,

4) ulkomaalaisten maahantulosta, oleskelusta, asumisesta ja maasta karkottamisesta 15.12.1980 annetun lain 49 §:ssä tarkoitetut pakolaiset,

5) sellaisen maan kansalaiset, jonka kanssa Belgia on tehnyt tällä alalla vastavuoroisuutta koskevan sopimuksen tai on tosiasiassa tunnustanut vastavuoroisuuden olemassaolon,

6) muut kuin Belgian kansalaiset, mikäli heillä on belgialaisessa järjestelmässä oikeus vanhuuseläkkeeseen tai jälkeenjääneen eläkkeeseen – –."

Oikeudenkäynti pääasiassa ja ennakkoratkaisukysymys

28 Pääasiassa käytävän oikeudenkäynnin asiakirjoista käy ilmi, että El Youssfi on Marokon kansalainen, syntynyt 1.7.1939 ja leski vuodesta 1982 alkaen. Hän asuu tällä hetkellä Belgiassa tähän valtioon perheiden yhdistämisen perusteella pysyvästi sijoittautuneen poikansa kanssa.

29 Asianomaisen henkilön oleskeluoikeutta Belgiassa ei ole asiassa kiistetty.

30 El Youssfi haki 25.8.2005 kansaneläkelaitokselta toimeentuloturvasta annetussa laissa tarkoitettua lakisääteistä toimeentuloturvaa.

31 Kansaneläkelaitos hylkäsi 16.12.2005 tekemällään päätöksellä hänen hakemuksensa siitä syystä, ettei hän ollut esittänyt näyttöä kuulumisestaan johonkin lain 4 §:ssä mainituista henkilöryhmistä.

32 El Youssfi nosti kanteen 2.3.2006 tästä päätöksestä Tribunal du travail de Verviers'ssa (Verviers'n sosiaalioikeus).

33 Kanteensa tueksi El Youssfi esittää, että hän oleskelee laillisesti Belgiassa ja että tämä laillinen asema tuottaa hänelle oikeuden vaatia vastaanottavan jäsenvaltion lainsäädännön mukaista ikääntyneiden henkilöiden toimeentuloturvaa samoin edellytyksin kuin tämän valtion omat kansalaiset. Se, että hänelle kieltäydyttiin myöntämästä kyseistä etuutta, jota on hänen mukaansa pidettävä lisäpöytäkirjan 1 artiklassa tarkoitettuna omistusoikeutena, loukkaa kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän kiellon periaatetta, joka on vahvistettu sekä yhteistyösopimuksessa että assosiaatiosopimuksessa ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 14 artiklassa.

34 Kansaneläkelaitos ja kansallisessa tuomioistuimessa toimiva julkinen edunvalvoja väittävät sitä vastoin, että etuus, jota El Youssfi on hakenut, edellyttää subjektiivisena

oikeutena sitä, että henkilö kuuluu jäsenvaltion lainsäädännön alaisuuteen. Ne väittävät myös, ettei El Youssfi voi vedota hyväkseen yhteisön oikeuden soveltamiseen, koska hän ei ole liikkunut Euroopan unionissa.

35 Näissä olosuhteissa Tribunal du travail de Verviers päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

"Johtuuko ikääntyneiden henkilöiden lakisääteisen toimeentuloturvan epääminen – – asetuksen (EY) N:o 883/2004 (jolla on korvattu – – asetus (ETY) N:o 1408/71) liian suppeasta tulkinnasta erityisesti Euroopan ihmisoikeussopimuksen 14 artiklan, sen ensimmäisen [lisäpöytäkirjan] 1 artiklan ja – – asetuksen (ETY) N:o 859/2003 kannalta arvioiden, kun epäämisen perusteena on ollut se, että

– hakija ei kuulu – – asetuksen (ETY) N:o 1408/71 soveltamisalaan

– hakijaa ei ole katsottu kansalaisuutta vaille olevaksi henkilöksi tai pakolaiseksi

– hakija ei ole sellaisen maan kansalainen, jonka kanssa Belgia olisi tehnyt vastavuoroisen sopimuksen toimeentuloturvan alalla tai muutoin tunnustanut vastavuoroisuuden olemassaolon

– tai hakijalla ei ole Belgian järjestelmässä minkäänlaista oikeutta vanhuuseläkkeeseen tai jälkeenjääneen eläkkeeseen

vai perustuuko epääminen – – asetuksen N:o 883/2004 sellaiseen tulkintaan, joka on yhteensoveltumaton – – assosiaatiosopimuksella täydennetyn – – yhteistyösopimuksen kanssa?"

Ennakkoratkaisukysymys

36 Työjärjestyksen 104 artiklan 3 kohdan ensimmäisen alakohdan mukaan jos ennakkoratkaisukysymykseen annettava vastaus on selvästi johdettavissa oikeus-

käytännöstä, yhteisöjen tuomioistuin voi kuultuaan julkisasiamiestä koska tahansa ratkaista asian perustellulla määräyksellä, jossa viitataan sen asiaa koskevaan oikeuskäytäntöön. Yhteisöjen tuomioistuin katsoo, että näin on esillä olevassa asiassa.

Alustavia huomioita

37 Todettakoon heti, että ennakkoratkaisukysymyksellä on katsottava pyydetyn asetuksen N:o 1408/71 tulkintaa siitä huolimatta, että kysymyksessä viitataan asetukseen N:o 883/2004 asetuksena, "jolla on korvattu asetus (ETY) N:o 1408/71".

38 Asetuksen N:o 883/2004 91 artiklan mukaan asetus on tullut voimaan kahdentenakymmenentenä päivänä sen julkaisemisesta Euroopan unionin virallisessa lehdessä, mutta sitä voidaan soveltaa vasta siitä päivästä, jolloin sen soveltamisesta annettava asetus tulee voimaan. Koska asetuksen N:o 883/2004 täytäntöönpanoasetusta ei ole annettu tähän päivään mennessä, seuraa tästä välttämättä, että asiaan sovelletaan yhä asetuksen N:o 1408/71 säännöksiä (ks. asia C-205/05, Nemec, tuomio 9.11.2006, Kok. 2006, s. I-10745, 31 ja 32 kohta).

39 Lisättäköön tähän, että yhteisön säännöksiä kansallisten sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta ei voida soveltaa tilanteissa, joiden kaikki osatekijät rajoittuvat yhden jäsenvaltion sisälle. Näin on erityisesti silloin, kun asianomaisen henkilön

siteet kohdistuvat vain yhteisön ulkopuoliseen valtioon ja yhteen jäsenvaltioon (ks. mm. yhdistetyt asiat C-95/99–C-98/99 ja C-180/99, Khalil ym., tuomio 11.10.2001, Kok. 2001, s. I-7413, 70 ja 71 kohta).

40 Tämä tulkinta pätee niin EY 42 artiklan kuin asetuksen N:o 1408/71 osalta ja erityisesti tämän asetuksen 3 artiklan osalta.

41 Vastaavasti asetuksen N:o 859/2003, johon ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen kysymyksessä viitataan, 1 artiklassa säädetään, että asetuksen N:o 1408/71 ja asetuksen N:o 574/72 säännöksiä sovelletaan kolmansien maiden kansalaisiin, joita kyseiset säännökset eivät jo koske yksinomaan heidän kansalaisuutensa vuoksi, sekä heidän perheenjäseniinsä ja edunsaajiinsa edellyttäen, että heillä on laillinen asuinpaikka jäsenvaltiossa ja että he ovat tilanteessa, jossa kaikki osatekijät eivät rajoitu yhden jäsenvaltion sisälle.

42 Asetuksen N:o 859/2003 12. perustelukappaleessa todetaan tähän liittyen, että asetuksen N:o 1408/71 ja asetuksen N:o 574/72 säännöksiä "ei sovelleta tilanteessa, jossa kaikki osatekijät rajoittuvat yhden jäsenvaltion sisälle. Tämä koskee erityisesti tapauksia, joissa kolmannen maan kansalaisen tilanne liittyy ainoastaan kolmanteen maahan ja yhteen ainoaan jäsenvaltioon".

43 Yhteisöjen tuomioistuimella olevien tietojen perusteella pääasiassa ei El Youssfin osalta näytä täyttyvän tämä edellytys yhteisön ulkopuolisen valtion kansalaisen

siteistä ainakin kahteen jäsenvaltioon, koska hän on lähtenyt Marokosta ja muuttanut suoraan Belgiaan perheiden yhdistämisen nojalla tässä jäsenvaltiossa asuvan poikansa kanssa.

44 Tämän tosiseikkoihin liittyvän kysymyksen selvittäminen kuuluu kuitenkin kansalliselle tuomioistuimelle.

45 Tällä varauksella El Youssfi ei siis voi vedota asetuksen N:o 1408/71 3 artiklan 1 kohdassa – luettuna yhdessä asetuksen N:o 859/2003 kanssa, säädettyyn, sosiaaliturva-asioita koskevaan yhdenvertaisen kohtelun periaatteeseen, joka estää ikääntyneiden henkilöiden toimeentuloturvan kaltaisien etuuksien myöntämättä jättämisen yksinomaan hakijan kansalaisuuden perusteella (ks. vastaavasti tämän määräyksen 51–55 artikla).

46 Kysymystä on siis tarkasteltava yhteisön ja Marokon kuningaskunnan välillä tehtyjen sopimusten relevanttien säännösten kannalta.

47 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämän kysymyksen sanamuodon mukaan se koskee yhteistyösopimusta, jota on "täydennetty" assosiaatiosopimuksella.

48 Kun otetaan huomioon yhtäältä assosiaatiosopimuksen 96 artiklan määräykset, joiden mukaan se korvaa voimaantulostaan 1.3.2000 alkaen yhteistyösopimuksen, ja toisaalta se seikka, että El Youssfi esitti ikääntyneiden henkilöiden toimeentuloturvaa koskevan hakemuksensa 25.8.2005, vain assosiaatiosopimusta voidaan ajallisesti soveltaa pääasian tosiseikkoihin (ks. vastaavasti asia C-336/05, Echouikh, tuomio 13.6.2006, Kok. 2006, s. I-5223, 36 kohta).

49 Jotta ennakkoratkaisukysymyksen esittäneelle tuomioistuimelle voitaisiin antaa hyödyllinen vastaus, on tutkittava sitä, onko assosiaatiosopimuksen 65 artiklan 1 kohdan ensimmäisellä alakohdalla välitön oikeusvaikutus ja voiko yksityishenkilö näin vedota siihen kansallisessa tuomioistuimessa, sekä tässä määräyksessä mainitun syrjintäkiellon periaatteen soveltamisalaa ja edellytyksiä, joita tämän periaatteen soveltamiselle on asetettu sen aineellisen ja henkilöllisen soveltamisalan osalta.

Assosiaatiosopimuksen 65 artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan välitön oikeusvaikutus

50 Tämän osalta riittää, kun muistetaan, että yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännössä on jo todettu, että assosiaatiosopimuksen 65 artiklan 1 kohdan ensimmäisellä alakohdalla on välitön oikeusvaikutus, eli oikeussubjekteilla, joihin sitä sovelletaan, on oikeus vedota siihen kansallisissa tuomioistuimissa (em. asia Echouikh, määräyksen 39–42 kohta sekä sen 39 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö, joka koskee yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohtaa, määräystä, joka on laadittu samalla tavoin kuin kyseessä oleva 65 artiklan 1 kohdan ensimmäinen alakohta).

Assosiaatiosopimuksen 65 artiklan 1 kohdan ensimmäisessä alakohdassa ilmaistu syrjintäkiellon periaate

51 Kuten yhteisöjen tuomioistuin on todennut edellä mainitussa asiassa Echouikh annetun määräyksen 55–58 kohdassa ja muussa yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohtaa koskevassa oikeuskäytännössä – jota voidaan vastaavasti soveltaa assosiaatiosopimuksen 65 artiklan 1 kohdan ensimmäiseen alakohtaan – tässä viimeksi mainitussa määräyksessä oleva periaate kaikenlaisen kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän kiellosta marokkolaisten siirtotyöläisten ja heidän kanssaan asuvien perheenjäsenten sosiaaliturvan alalla suhteessa niiden jäsenvaltioiden omiin kansalaisiin, joissa he työskentelevät tai ovat työskennelleet, merkitsee sitä, että tässä artiklassa tarkoitettuja henkilöitä on kohdeltava ikään kuin he olisivat kyseisten jäsenvaltioiden kansalaisia.

52 Tämä periaate edellyttää näin ollen, että mainitun sopimusmääräyksen soveltamisalaan kuuluvat henkilöt voivat hakea sosiaaliturvaetuuksia samoilla edellytyksillä kuin vastaanottavan jäsenvaltion kansalaiset eikä sovellettavassa kansallisessa lainsäädännössä voida asettaa tällaisille henkilöille muita tai ankarampia edellytyksiä kuin ne, joita sovelletaan jäsenvaltion omiin kansalaisiin (ks. em. asia Echouikh, määräyksen 56 kohta).

53 Tämän syrjintäkiellon periaatteen vastaisena on siten pidettävä sitä, että assosiaatiosopimuksen 65 artiklan 1 kohdan ensimmäisessä alakohdassa tarkoitettuihin henkilöihin sovelletaan paitsi kyseisen jäsenvaltion kansalaisuutta koskevaa edelly-

tystä, myös kaikkia muita edellytyksiä, joita ei ole asetettu oman maan kansalaisille (ks. em. asia Echouikh, määräyksen 57 kohta).

54 Tässä tapauksessa pääasian kantaja täyttää ikään ja asumiseen liittyvät edellytykset, jotka kyseessä olevan jäsenvaltion lainsäädännössä on asetettu ikääntyneiden henkilöiden toimeentuloturvan saamiseksi. El Youssfin kanssa samanlaisessa asemassa olevalla, vastaanottavan jäsenvaltion kansalaisella olisi oikeus tähän etuuteen, koska toimeentuloturvasta annetun lain 4 §:n 6 momentissa tarkoitettu edellytys, jonka mukaan oikeus vanhuus- tai leskeneläkkeeseen syntyy, koskee ainoastaan "ulkomaan kansalaisuuden omaavia henkilöitä". Se, ettei El Youssfille ole myönnetty hänen hakemaansa etuutta, perustuu ainoastaan siihen, että asianomaisella henkilöllä ei ole kyseisen jäsenvaltion kansalaisuutta eikä häntä voida rinnastaa kansallisen lainsäädännön perusteella tämän jäsenvaltion kansalaiseen, sekä lisäksi siihen, että henkilö ei täytä edellytystä, jota ei kuitenkaan sovelleta jäsenvaltion omiin kansalaisiin.

55 Näin ollen kansallinen lainsäädäntö, josta pääasiassa on kyse, on ristiriidassa assosiaatiosopimuksen 65 artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan kanssa, jonka nojalla Marokon kansalaiselta ei voida evätä sosiaaliturvaetuutta hakijan kansalaisuuteen liittyvien syiden perusteella.

56 Lisäksi on ratkaistava se, onko pääasiassa kyseessä oleva etuus assosiaatiosopimuksen 65 artiklan 1 kohdan ensimmäisessä alakohdassa tarkoitettu sosiaaliturvan alaan kuuluva etuus ja koskeeko tämä sopimusmääräys El Youssfin asemassa olevaa henkilöä.

Assosiaatiosopimuksen 65 artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan aineellinen soveltamisala

57 Oikeuskäytännössä on vakiintuneesti todettu, että assosiaatiosopimuksen 65 artiklan 1 kohdan ensimmäisessä alakohdassa käytetty sosiaaliturvan käsite on ymmärrettävä samalla tavoin kuin sama käsite, joka on asetuksessa N:o 1408/71 (em. asia Echouikh, määräyksen 50 ja 51 kohta sekä yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohtaa koskeva oikeuskäytäntö, johon niissä viitataan).

58 Sen jälkeen kun 30.4.1992 annettiin neuvoston asetus (ETY) N:o 1247/92 (EYVL L 136, s. 1), on maksuun perustumattomat etuudet, kuten ikääntyneiden henkilöiden toimeentuloturva, joka otettiin käyttöön toimeentuloturvasta annetulla lailla, nimenomaisesti saatettu kuuluviksi asetuksen N:o 1408/71 aineelliseen soveltamisalaan sen 4 artiklan 2 a kohdan a alakohdan nojalla (ks. myös tämän asetuksen 10 a artiklan 1 kohta ja sen liite II a) silloin, kun niillä on tarkoitus antaa lisä-, korvaavaa tai täydentävää turvaa sellaista tapahtumaa vastaan, joka kuuluu 1 kohdan a–h alakohdassa tarkoitettuihin sosiaaliturvan aloihin, joiden joukossa on nimenomaisesti mainittu vanhuusetuudet (ks. vastaavasti asia C-103/94, Krid, tuomio 5.4.1995, Kok. 1995, s. I-719, 36 kohta; asiassa oli kyse Euroopan talousyhteisön ja Algerian demokraattisen kansantasavallan välillä 26.4.1976 allekirjoitetusta ja 26.9.1978 annetulla neuvoston asetuksella (ETY) N:o 2210/78 (EYVL L 263, s. 1) yhteisön puolesta hyväksytystä yhteistyösopimuksesta, jonka edellä mainittu artikla on laadittu aineellisesti aivan samalla tavoin kuin yhteistyösopimuksen 65 artiklan 1 kohdan ensimmäinen alakohta).

59 Jo ennen tämän asetuksen antamista oli yhteisöjen tuomioistuin todennut, että ikääntyneiden henkilöiden lakisääteistä toimeentuloturvaa luonteeltaan vastaava

avustus kuului asetuksen N:o 1408/71 4 artiklan 1 kohdan nojalla sen soveltamisalaan (ks. em. asia Krid, tuomion 33–35 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

60 On siis selvää, että ikääntyneiden henkilöiden lakisääteistä toimeentuloturvaa, jolla pyritään takaamaan 65 vuotta täyttäneiden henkilöiden vähimmäistoimeentulo, silloin kun heidän tulonsa jäävät alle tietyn rajan, kuuluu assosiaatiosopimuksen 65 artiklan 1 kohdan ensimmäisessä alakohdassa tarkoitetun sosiaaliturvan alaan, vaikka pääasiassa kyseessä olevalla etuudella on myös sosiaaliavun luonteenpiirteitä.

61 Tässä yhteydessä on mainittava vielä, että kansaneläkelaitoksen väitteistä poiketen sillä ei ole merkitystä, että toimeentuloturvasta annetulla lailla perustettu etuus on tässä laissa käsitetty varsinaiseksi oikeudeksi eikä oikeudeksi, jonka pääasian kantaja johtaa siirtotyöläisen perheenjäsenen asemastaan.

62 Koska assosiaatiosopimuksen 65 artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan henkilöllinen soveltamisala ei ole sama kuin asetuksen N:o 1408/71 soveltamisala, sellaisena kuin se on sen 2 artiklassa määritelty, oikeuskäytäntöä, jossa erotellaan kyseiseen asetukseen liittyvien kysymysten osalta siirtotyöläisen perheenjäsenten johdetut oikeudet ja varsinaiset oikeudet – ja jota on sitä paitsi edelleen tarkennettu asiassa C-308/93, Cabanis-Issarte, 30.4.1996 annetulla tuomiolla (Kok. 1996, s. I-2097) – ei voida soveltaa suoraan assosiaatiosopimukseen liittyvissä kysymyksissä (ks. vastaavasti asia C-126/95, Hallouzi-Choho, tuomio 3.10.1996, Kok. 1996, s. I-4807, 30 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

Assosiaatiosopimuksen 65 artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan henkilöllinen soveltamisala

63 Ennakkoratkaisupyynnöstä käy ilmi, että kansaneläkelaitos myöntää El Youssfin oleskelevan laillisesti Belgiassa, minkä vuoksi hän ei kuulu assosiaatiosopimuksen 66 artiklan määräysten alaan.

64 Lisäksi voidaan vielä todeta, että assosiaatiosopimuksen 65 artiklan 1 kohdan ensimmäistä alakohtaa sovelletaan ensisijaisesti työntekijöihin, jotka ovat Marokon kansalaisia, ja että tätä käsitettä on tulkittava laajasti.

65 Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan työntekijöillä tarkoitetaan sekä työelämässä vielä olevia työntekijöitä että niitä, jotka eivät enää ole työmarkkinoilla saavutettuaan vanhuuseläkkeen saamiseen vaadittavan iän tai jouduttuaan jonkin sellaisen tapahtuman uhriksi, joka on oikeuttanut heidät muulla perusteella suoritettavaan sosiaaliturvaetuuteen (em. asia Echouikh, määräyksen 44 ja 45 kohta).

66 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on ratkaistava näiden kriteerien perusteella, voidaanko El Youssfilla katsoa itsellään olleen Belgiassa, missä hän tällä hetkellä asuu, assosiaatiosopimuksen 65 artiklan 1 kohdan ensimmäisessä alakohdassa tarkoitettu työntekijän asema.

67 Siinä tapauksessa, ettei näin olisi, on muistettava, että tätä assosiaatiosopimuksen määräystä sovelletaan myös tällaisten työntekijöiden perheenjäseniin, jotka asuvat heidän kanssaan siinä jäsenvaltiossa, jossa nämä työntekijät työskentelevät tai ovat työskennelleet.

68 Tähän liittyen tarkennettakoon, että "perheenjäsenillä" ei tarkoiteta pelkästään siirtotyöläisen aviopuolisoa ja jälkeläisiä, vaan myös hänen lähisukulaisiaan, kuten hänen suoraan ylenevää polvea olevia sukulaisiaan, mukaan luettuina avioliiton perusteella sukulaissuhteeseen tulleet henkilöt (ks. vastaavasti asia C-179/98, Mesbah, tuomio 11.11.1999, Kok. 1999, s. I-7955, 46 kohta).

69 El Youssfi on leski ja voi tämän perusteella kuulua assosiaatiosopimuksen 65 artiklan 1 kohdan ensimmäisessä alakohdassa tarkoitettuihin henkilöihin, jos osoittautuu, että hänen miehensä on ennen kuolemaansa ollut marokkolainen siirtotyöläinen Belgiassa, missä asianomainen henkilö edelleen asuu (ks. vastaavasti em. asia Krid, tuomion 28–31 kohta).

70 Pääasian kantajaa on lisäksi pidettävä tässä sopimusmääräyksessä tarkoitettuna työntekijän perheenjäsenenä, koska hän asuu poikansa kanssa Belgiassa ja koska hänen pojallaan on sekä edellä tämän määräyksen 65 kohdassa tarkoitettu työntekijän asema että Marokon kansalaisuus.

71 Yhteisöjen tuomioistuimelle toimitettujen asiakirjojen perusteella näyttää siltä, että El Youssfin poika on saanut Belgian kansalaisuuden.

72 Sen tilanteen varalta, että El Youssfin poika olisi kuitenkin säilyttänyt Marokon kansalaisuuden, on kansallisen tuomioistuimen selvitettävä vastaanottavan jäsenvaltion lainsäädännön perusteella, onko marokkolaisen siirtotyöläisen, jolla on myös tämän jäsenvaltion kansalaisuus, perheenjäsenellä oikeus vedota tällä työntekijällä olevaan Marokon kansalaisuuteen assosiaatiosopimuksen 65 artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan soveltamiseksi (ks. vastaavasti em. asia Mesbah, määräyksen 40 ja 41 kohta).

73 Kaiken edellä esitetyn perusteella on esitettyyn kysymykseen vastattava, että assosiaatiosopimuksen 65 artiklan 1 kohdan ensimmäistä alakohtaa on tulkittava siten, että se on esteenä sille, että jäsenvaltio kieltäytyy myöntämästä ikääntyneiden henkilöiden toimeentuloturvaa Marokon kansalaiselle, joka on täyttänyt 65 vuotta ja oleskelee laillisesti tässä jäsenvaltiossa, jos tämä henkilö kuuluu kyseisen määräyksen soveltamisalaan

– sillä perusteella, että hän on itse tehnyt palkkatyötä kyseisessä jäsenvaltiossa

– tai sillä perusteella, että hän on sellaisen Marokon kansalaisuuden omaavan työntekijän perheenjäsen, joka työskentelee tai on työskennellyt tässä jäsenvaltiossa.

74 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on selvitettävä, täyttyykö tapauksessa jompikumpi näistä edellytyksistä.

75 Tässä määräyksessä omaksuttu tulkinta assosiaatiosopimuksen 65 artiklan 1 kohdan ensimmäisestä alakohdasta on Euroopan ihmisoikeussopimuksen 14 artiklan ja sen lisäpöytäkirjan 1 artiklan vaatimusten mukainen, sellaisina kuin Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on niitä tulkinnut asiassa Gaygusuz vastaan Itävalta 16.9.1996 antamassaan tuomiossa (Recueil des arrêts et décisions 1996-IV, s. 1129), joten yhteisöjen tuomioistuin on näin esittänyt kansalliselle tuomioistuimelle kaikki sellaiset tulkinnan kannalta tarpeelliset seikat, jotta tämä voisi arvioida kyseessä olevan kansallisen lainsäädännön yhteensoveltuvuutta Euroopan ihmisoikeussopimuksessa taattujen perusoikeuksien kaltaisten perusoikeuksien kanssa, joiden noudattamista yhteisöjen tuomioistuin valvoo (ks. mm. em. asia Echouikh, määräyksen 64 ja 65 kohta).

Oikeudenkäyntikulut

76 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä yhteisöjen tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla yhteisöjen tuomioistuin (viides jaosto) on määrännyt seuraavaa:

Euroopan yhteisöjen ja niiden jäsenvaltioiden sekä Marokon kuningaskunnan välisestä assosioinnista tehdyn Euro–Välimeri-sopimuksen, joka allekirjoitettiin Brysselissä 26.2.1996 ja joka hyväksyttiin Euroopan yhteisöjen puolesta 24.1.2000 tehdyllä neuvoston ja komission päätöksellä 2000/204/EY, EHTY, 65 artiklan 1 kohdan ensimmäistä alakohtaa on tulkittava siten, että se on

esteenä sille, että jäsenvaltio kieltäytyy myöntämästä ikääntyneiden henkilöiden toimeentuloturvaa Marokon kansalaiselle, joka on täyttänyt 65 vuotta ja oleskelee laillisesti tässä jäsenvaltiossa, jos tämä henkilö kuuluu kyseisen määräyksen soveltamisalaan

– **sillä perusteella, että hän on itse tehnyt palkkatyötä kyseisessä jäsenvaltiossa**

– **tai sillä perusteella, että hän on sellaisen Marokon kansalaisuuden omaavan työntekijän perheenjäsen, joka työskentelee tai on työskennellyt tässä jäsenvaltiossa.**

Allekirjoitukset